

ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

СХВАЛЕНО на засіданні кафедри
психології

Директор Навчально-наукового інституту
психології та соціальних наук

Протокол № 1 від «29» серпня 2024 р.

Яна РАСВСЬКА

Завідувач кафедри Яна РАСВСЬКА
(підпис)

«30» серпня 2024 р.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«РИТОРИКА І ПУБЛІЧНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ»**

Галузь знань:	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність:	053 Психологія
Рівень вищої освіти:	третій (освітньо-науковий) рівень
Освітня кваліфікація:	доктор філософії з психології
Освітньо-наукова програма:	Психологія

Загальна інформація про навчальну дисципліну

Назва навчальної дисципліни	Риторика і публічна презентація результатів наукового дослідження
Шифр і назва спеціальності	053 Психологія
Освітньо-наукова програма	Психологія (підготовка докторів філософії)
Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	вибіркова (ВК4, дисципліна вільного вибору здобувача)
Кількість кредитів і годин	3 кредити ЄКТС / 90 годин. Лекції: 24 години; практичні (семінарські) заняття: 12 годин; самостійна робота: 54 години.
Термін вивчення дисципліни	2 курс, III семестр
Мова викладання	українська (з елементами англomовного наукового виступу)
Вид підсумкового контролю	залік
Сторінка дисципліни на сайті	https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/instituti/imvsn/kafedra-psihologi/disciplini-vilnogo-viboru.html

Структура курсу

Анотація курсу. Навчальна дисципліна «Риторика і публічна презентація результатів наукового дослідження» належить до вибірових освітніх компонентів (ВК4) освітньо-наукової програми «Психологія» підготовки докторів філософії за спеціальністю 053 «Психологія» і вивчається у III семестрі другого року навчання. Курс присвячено усному публічному мовленню науковця – тій частині наукової роботи, яка вирішується не на письмі: конференційній доповіді, науковій дискусії, лекції, публічному захисту дисертації. Здобувачі опановують класичний риторичний канон – інвенцію, диспозицію, елокуцію, меморію та акцію – і застосовують його до наукового виступу; вчаться аналізувати риторичну ситуацію та адаптувати виступ до фахової, міждисциплінарної й нефахової аудиторії; відпрацьовують техніку мовлення, невербальну поведінку та контакт із аудиторією. Окремі теми присвячено візуальній риторичній презентації та постеру як засобам аргументації, а не переказу тексту, – а також взаємодії з аудиторією: запитанням, запереченням, складним і недобррозумілим репліками. Завершує курс публічний захист дисертації як особливий риторичний жанр, подолання ораторської тривоги та етикет публічного мовлення науковця. Курс має практикумний характер: кожен здобувач кілька разів виступає перед групою з відеозаписом і розбором.

Розмежування із суміжними освітніми компонентами. Дисципліна не дублює вибірову дисципліну ВК1 «Мистецтво наукової комунікації та аргументації», предметом якої є логічна структура аргументації та система академічних жанрів, передусім письмових (анотація, тези, стаття, відповідь рецензентові). Предметом цієї дисципліни є усне публічне мовлення: риторична підготовка, виконання виступу, робота з голосом і тілом, візуальна риторика та взаємодія з аудиторією в реальному часі. Для здобувачів, які опановували ВК1, ця дисципліна поглиблює саме виконавський вимір наукової комунікації; для тих, хто її не обирав, курс дає самостійний риторичний інструментарій.

Предмет вивчення навчальної дисципліни: закономірності, засоби та прийоми усного публічного мовлення науковця; риторична підготовка, композиція та виконання наукового виступу; візуальні засоби презентації результатів дослідження; взаємодія оратора з аудиторією.

Мета курсу: сформувати у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти риторичну компетентність, достатню для переконливої, зрозумілої та етично коректної публічної презентації результатів власного дослідження перед фаховою, міждисциплінарною й нефаховою аудиторіями, зокрема під час публічного захисту дисертації.

Завдання навчальної дисципліни:

1. розкрити предмет риторики, її історію та сучасний стан; схарактеризувати риторичну ситуацію та способи впливу (етос, пафос, логос);
2. сформувати вміння застосовувати канони риторики до підготовки наукового виступу: добирати матеріал, вибудовувати композицію, працювати над викладом і запам'ятовуванням;
3. навчити аналізувати аудиторію та адаптувати зміст, обсяг і мову виступу до її типу й очікувань;
4. сформувати вміння будувати композицію наукової доповіді та доречно використовувати риторичні засоби виразності в межах наукового стилю;
5. відпрацювати техніку мовлення (дихання, голос, дикція, темп, паузи) та невербальні засоби впливу; сформувати навички контакту з аудиторією та управління простором;
6. сформувати вміння створювати презентацію й науковий постер як засоби аргументації з урахуванням закономірностей сприймання;
7. розвинути навички відповідей на запитання, роботи із запереченнями та складними репліками, дотримання регламенту й дій у непередбачених ситуаціях;
8. підготувати до публічного захисту дисертації як риторичного жанру; сформувати вміння долати ораторську тривогу та культуру етично відповідального публічного мовлення.

Пререквізити навчальної дисципліни: «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (ОК1); «Методологія і логіка наукового дослідження» (ОК3); «Методологія і методи наукових психологічних досліджень» (ОК4); наявність результатів власного дослідження, придатних для публічного представлення; базові навички усного мовлення, сформовані на попередніх рівнях вищої освіти.

Постреквізити навчальної дисципліни: «Методика викладання психології та інноваційні технології навчання у вищій школі» (ОК10); асистентська педагогічна практика (ОК12); вибіркові дисципліни ВК5, ВК6; апробація результатів дослідження на наукових конференціях, участь у наукових дискусіях, передзахист і публічний захист дисертації.

Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність (ІК)	ІК. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати значущі комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері психології, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК2. Здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК4. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті. СК5. Здатність оцінювати рівень власної фахової компетентності, саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, підвищувати професійну кваліфікацію, бути професійно мобільним.

	СК10. Здатність до рефлексивного управління власною науково-дослідною та науково-педагогічною діяльністю на засадах супервізії, інтервізії й менторства, до побудови індивідуальної траєкторії наукового розвитку та інтеграції у національні й міжнародні дослідницькі мережі.
Програмні результати навчання (РН)	РН8. Визначати свої професійні можливості та завдання підвищення професійної кваліфікації й професійної мобільності. РН9. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми психології державною та іноземною мовами, готувати результати досліджень у вигляді наукових публікацій. РН10. Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері психології, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін. РН13. Здійснювати рефлексивний аналіз власної дослідницької та науково-педагогічної практики із застосуванням супервізійних, інтервізійних і менторських моделей, планувати та коригувати індивідуальну траєкторію наукового і професійного розвитку, презентувати результати в межах національних та міжнародних наукових мереж.

Зміст навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Лекції, год.	Практичні (семін.), год.	Самост. робота, год.
Змістовий модуль 1. Риторичні засади та підготовка наукового виступу				
Тема 1	Риторика як наука і мистецтво: історія, предмет, сучасний стан. Риторична ситуація. Етос, пафос, логос у науковому мовленні.	3	1	7
Тема 2	Канони риторики та їх застосування до наукового виступу: інвенція, диспозиція, елокуція, меморія, акція.	3	2	7
Тема 3	Аудиторія наукового виступу: типи, аналіз, адаптація змісту. Риторичні стратегії для фахової, міждисциплінарної та нефахової аудиторій.	3	2	7
Тема 4	Композиція наукової доповіді: зачин, теза, аргументаційна частина, завершення. Виразність наукового мовлення та межі образності.	3	1	7
<i>Модульна контрольна робота 1</i>				
Змістовий модуль 2. Виконання виступу, візуальна риторика та публічний захист				
Тема 5	Акція: техніка мовлення (дихання, голос, дикція, темп, паузи), невербальні засоби, контакт із аудиторією, управління простором.	3	2	7
Тема 6	Візуальна риторика: презентація та постер як засоби аргументації; закономірності сприймання,	3	2	7

№ теми	Назва теми	Лекції, год.	Практичні (семін.), год.	Самост. робота, год.
	візуалізація даних, типові помилки слайдів.			
Тема 7	Взаємодія з аудиторією: запитання й відповіді, робота із запереченнями та складними репліками, регламент, непередбачені ситуації.	3	1	6
Тема 8	Публічний захист дисертації як риторичний жанр. Ораторська тривога та її подолання. Етика публічного мовлення науковця; виступи в медіа.	3	1	6
<i>Модульна контрольна робота 2</i>				
Разом:		24	12	54

Форма підсумкового контролю – залік.

Методи навчання: проблемна та оглядова лекція, лекція-демонстрація риторичних прийомів; семінар-дискусія; риторичний практикум із відеозаписом виступів і подальшим розбором; вправи з техніки мовлення (дихальні, артикуляційні, інтонаційні); риторичний аналіз зразків наукових виступів; імпрровізаційні вправи та виступи-експромти; практикум із розроблення презентації й постера; симуляція конференційної секції та публічного захисту з блоком запитань; рольова гра «недоброзичливий опонент»; взаємне оцінювання за оцінними рубриками; рефлексивний відеощоденник.

Методи оцінювання: усний контроль (виступ, доповідь, участь у дискусії, відповіді на запитання, імпрровізаційні завдання); практичний контроль (техніка мовлення, презентація, постер, дотримання регламенту); письмовий контроль (риторичний аналіз зразкового виступу, текст доповіді, самоаналіз відеозапису, план риторичного розвитку); тестовий контроль (модульні контрольні роботи); захист індивідуального риторичного портфоліо; самоконтроль, взаємооцінювання та рефлексивний самозвіт.

Технічне обладнання та / або програмне забезпечення

Для якісного викладання та опанування курсу використовуються: навчальна аудиторія, придатна для виступів перед групою, обладнана мультимедійним проєктором, екраном, трибуною або вільним простором для оратора; засоби аудіо- та відеозапису виступів і пристрої для їх перегляду; мікрофон і звукопідсилювальна апаратура для відпрацювання роботи з технікою; фліпчарт і матеріали для підготовки постерів; доступ до мережі Інтернет; наукова бібліотека Академії. Використовуються офіційний сайт МАУП (<http://maup.com.ua>), система дистанційного навчання Академії, онлайн-платформи для відеокommунікації (для відпрацювання онлайн-виступів), програмне забезпечення для підготовки презентацій і візуалізації даних, застосунки для аналізу темпу мовлення та хронометражу.

Форми і методи контролю

Контроль успішності здобувачів освіти поділяється на **поточний і підсумковий (семестровий)**. Окремим накопичувальним видом контролю є захист індивідуального риторичного портфоліо.

Поточний контроль здійснюється під час практичних (семінарських) занять і має на меті систематичну перевірку засвоєння теоретичного матеріалу та сформованості риторичних умінь: підготовки й виконання виступу, роботи з аудиторією, створення візуальних матеріалів, відповідей на запитання. Формами поточного контролю є: усне опитування; риторичний аналіз зразкових виступів; виступи перед групою з відеозаписом; вправи з техніки мовлення; презентація візуальних матеріалів; участь у симуляціях і рольових іграх; взаємне оцінювання за рубриками; виконання завдань для самостійної роботи. З огляду на переважання лекційних годин значну частину поточного контролю винесено на перевірку результатів самостійної роботи, зокрема підготовлених і записаних виступів.

Методи поточного контролю: усний контроль (виступ, доповідь, відповіді на запитання, експромт); практичний контроль (техніка мовлення, презентація, регламент); письмовий контроль (риторичний аналіз, текст доповіді, самоаналіз); тестовий контроль; спостереження; проблемні ситуації.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться у формі заліку. Залік виставляється за результатами накопичення рейтингових балів упродовж семестру без проведення окремого підсумкового заходу за умови виконання всіх обов'язкових видів робіт і набуття не менше ніж 60 балів зі 100. Здобувачі, які набрали 35-59 балів, складають залік у терміни, визначені нормативними документами Академії, після доопрацювання невиконаних видів робіт.

Система оцінювання та вимоги

Система оцінювання ґрунтується на принципах об'єктивності, прозорості, гнучкості та високої диференціації. Оцінювання результатів навчання здійснюється за модульно-рейтинговою системою із застосуванням 100-бальної шкали. Максимальна кількість балів, яку може накопичити здобувач за всі види навчальної роботи з дисципліни, становить 100.

Таблиця розподілу балів, які отримують здобувачі

Вид навчальної роботи	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Разом
Робота на практичних (семінарських) заняттях і самостійна робота	20	20	40
Модульна контрольна робота	15	15	30
Індивідуальне риторичне портфоліо	15	15	30
Разом	50	50	100

Поточний контроль оцінюється в межах до 40 балів (робота на заняттях і самостійна робота); модульні контрольні роботи – до 30 балів (дві МКР по 15 балів кожна); індивідуальне риторичне портфоліо – до 30 балів (два етапи по 15 балів). Мінімальна сума балів, за якої дисципліна вважається зарахованою, становить 60.

Критерії оцінювання роботи на практичних (семінарських) заняттях. Оцінюються: володіння риторичною термінологією; якість риторичного аналізу зразкових виступів; обґрунтованість композиції власного виступу; зрозумілість і виразність мовлення, дотримання темпу й пауз; доречність невербальних засобів і якість контакту з аудиторією; дотримання регламенту; відповідність візуальних матеріалів змісту виступу; коректність і змістовність відповідей на запитання; конструктивність зворотного зв'язку колегам. Оцінюється поступ здобувача від виступу до виступу, а не лише абсолютний рівень ораторської майстерності.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи. Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі та оцінюється до 15 балів. Оцінювання (частка правильно виконаних завдань): «відмінно» – понад 90 %; «дуже добре» – 82-89 %; «добре» – 75-81 %; «задовільно» – 68-74 %; «достатньо» – 60-67 %; «незадовільно» – менше 60 %. Відсутність роботи – 0 балів.

Критерії оцінювання індивідуального риторичного портфоліо (30 балів). Портфоліо готується на матеріалі власного дисертаційного дослідження і виконується у два етапи.

Етап 1 (до 15 балів, змістовий модуль 1) – риторична підготовка: письмовий риторичний аналіз зразкового наукового виступу (композиція, засоби впливу, робота з аудиторією, сильні та слабкі місця); аналіз трьох цільових аудиторій власного дослідження; розгорнутий план і повний текст доповіді на 10 хвилин із позначенням логічних наголосів і пауз; скорочена версія тієї самої доповіді на 3 хвилини. Критерії: якість риторичного аналізу (до 5); обґрунтованість композиції та адаптації до аудиторії (до 5); мовна виразність тексту доповіді й коректність скорочення без втрати тези (до 5).

Етап 2 (до 15 балів, змістовий модуль 2) – виконання: відеозапис виголошеної доповіді (10 хв) із дотриманням регламенту; презентація або науковий постер; письмовий самоаналіз відеозапису за оцінною рубрикою із зазначенням трьох виявлених проблем і способів їх усунення; участь у симуляції публічного захисту з відповідями на запитання комісії; індивідуальний план риторичного розвитку. Критерії: композиція, зрозумілість і виразність виконання, дотримання регламенту (до 5); якість візуальних матеріалів та їх узгодженість із виступом (до 5); якість відповідей на запитання, глибина самоаналізу й реалістичність плану розвитку (до 5).

Зведена шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для екзамену)	Для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	зараховано
75-81	C	добре	зараховано
68-74	D	задовільно	зараховано
60-67	E	достатньо	зараховано
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Політика щодо академічної доброчесності. Викладання дисципліни ґрунтується на засадах академічної доброчесності відповідно до Закону України «Про освіту» та нормативних документів Академії (<https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/akademichna-dobrochesnist.html>). Тексти виступів і візуальні матеріали мають бути оригінальними, супроводжуватися коректними покликаннями на джерела. Порухами академічної доброчесності вважаються академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання. Під час виступу обов'язково зазначаються співавтори дослідження та джерела запозичених зображень, схем і даних; представлення чужих результатів як власних є порушенням незалежно від усної форми.

Політика етики публічного мовлення науковця. Риторичні засоби застосовуються для того, щоб зробити результат зрозумілим і переконливим, а не для того, щоб приховати його обмеження. Неприпустимими є перебільшення значущості результатів, замовчування обмежень і суперечливих даних, маніпулятивні прийоми впливу на аудиторію, некоректне подання позицій опонентів та перехід на особи. Виступ, що містить психологічні рекомендації для широкої аудиторії, має відповідати наявній доказовій базі; неприпустимими є категоричні поради, не підтверджені дослідженнями.

Політика відеозапису та захисту зображення. Відеозапис виступів є обов'язковим елементом навчання, оскільки без нього неможливий самоаналіз. Запис здійснюється з поінформованої згоди здобувача та використовується виключно в навчальних цілях: для самоаналізу автора, розбору на занятті та оцінювання викладачем. Поширення записів поза межами навчальної групи, їх оприлюднення в мережі чи завантаження до зовнішніх сервісів без окремої письмової згоди автора запису є неприпустимим. Записи зберігаються протягом семестру й видаляються після його завершення на вимогу здобувача. Здобувач, який із поважних причин не може бути записаний, виконує самоаналіз за письмовим зворотним зв'язком викладача та групи.

Політика зворотного зв'язку. Розбір виступів здійснюється за принципом «оцінюємо виступ, а не особу»: зауваження стосуються конкретних риторичних рішень і супроводжуються пропозиціями щодо покращення. Зворотний зв'язок надається в порядку «що спрацювало – що варто змінити – як саме». Публічне висміювання мовленнєвих особливостей, акценту, темпу чи зовнішності є неприпустимим. Оцінюється поступ здобувача, а не природні особливості його темпераменту чи голосу.

Політика щодо відвідування, дедлайнів і перескладання. Відвідування занять є обов'язковим; пропущені заняття відпрацьовуються у визначений викладачем спосіб. Оскільки курс є практикумом публічного мовлення, обов'язковими для зарахування є щонайменше два виступи перед групою, участь у симуляції публічного захисту та подання відеозапису з самоаналізом; ці види робіт не можуть бути замінені письмовими. Етапи портфоліо виконуються у встановлені терміни; роботи, подані з порушенням дедлайну без поважних причин, можуть оцінюватися зі зниженням балів. Перескладання здійснюється у порядку, визначеному нормативними документами Академії.

Політика щодо оскарження. Здобувач має право на вмотивоване оскарження результатів оцінювання у порядку, визначеному нормативними документами Академії, звернувшись до викладача, завідувача кафедри або гаранта освітньо-наукової програми.

Політика використання цифрових інструментів та інструментів штучного інтелекту. Використання цифрових інструментів і генеративного штучного інтелекту допускається як допоміжний засіб структурування матеріалу, підбору прикладів і мовного редагування тексту виступу за умови прозорого декларування та критичної перевірки результатів. Неприпустимими є подання згенерованого тексту доповіді як власного без доопрацювання, а також використання синтезованого голосу, відеоаватара чи інших засобів імітації виступу замість власного виголошення: предметом оцінювання є саме мовленнєва дія здобувача. Візуальні матеріали, створені за допомогою генеративних інструментів, підлягають маркуванню.

Політика сталого розвитку. Викладання дисципліни узгоджується із Цілями сталого розвитку ООН, насамперед із Ціллю 4 «Якісна освіта», Ціллю 10 «Зменшення нерівності» (інклюзивна комунікація та повага до мовленнєвих особливостей), Ціллю 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» (протидія маніпуляціям і дезінформації) і Ціллю 17 «Партнерство заради стійкого розвитку».

Методичне забезпечення навчальної дисципліни

Навчально-методичне забезпечення дисципліни включає: силабус дисципліни; конспект (тексти) лекцій; методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять; методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів; методичні рекомендації до індивідуального риторичного портфоліо; добірку відеозаписів зразкових наукових виступів із питаннями для риторичного аналізу; збірник вправ із техніки мовлення; шаблони риторичного аналізу, плану доповіді та самоаналізу відеозапису; оцінні рубрики для виступу, презентації та відповідей на запитання; банк складних і недоброзичливих запитань для симуляцій; сценарії симуляції конференційної секції та публічного захисту; банк завдань для модульних контрольних робіт; перелік питань до заліку (додаток 1).

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Колотілова Н. А. Риторика : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 232 с.
2. Сагач Г. М. Риторика : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2000. 568 с.
3. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2003. 311 с.
4. Онуфрієнко Г. С. Риторика : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 624 с.
5. Alley M. The Craft of Scientific Presentations: Critical Steps to Succeed and Critical Errors to Avoid. 2nd ed. New York : Springer, 2013. 286 p.

6. Mayer R. E. Multimedia Learning. 3rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 416 p.
7. Reynolds G. Presentation Zen: Simple Ideas on Presentation Design and Delivery. 3rd ed. Berkeley : New Riders, 2019. 312 p.
8. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навчально-методичний посібник. Київ : НАДУ, 2008. 184 с.

Додаткова література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика : навчальний посібник. Львів : Світ, 2001. 240 с.
2. Aristotle. Rhetoric / trans. by W. Rhys Roberts. New York : Dover Publications, 2004. 192 p.
3. Cicero M. T. On the Ideal Orator (De Oratore) / trans. by J. M. May, J. Wisse. New York : Oxford University Press, 2001. 384 p.
4. Anholt R. R. H. Dazzle 'Em with Style: The Art of Oral Scientific Presentation. 2nd ed. Burlington : Academic Press, 2006. 216 p.
5. Duarte N. slide:ology: The Art and Science of Creating Great Presentations. Sebastopol : O'Reilly Media, 2008. 294 p.
6. Tufte E. R. The Visual Display of Quantitative Information. 2nd ed. Cheshire : Graphics Press, 2001. 197 p.
7. Kosslyn S. M., Kievit R. A., Russell A. G., Shephard J. M. PowerPoint presentation flaws and failures: A psychological analysis. *Frontiers in Psychology*. 2012. Vol. 3. Art. 230.
8. Sweller J., Ayres P., Kalyuga S. Cognitive Load Theory. New York : Springer, 2011. 274 p.
9. Knapp M. L., Hall J. A., Horgan T. G. Nonverbal Communication in Human Interaction. 8th ed. Boston : Cengage Learning, 2013. 512 p.
10. McCroskey J. C. Oral communication apprehension: A summary of recent theory and research. *Human Communication Research*. 1977. Vol. 4, № 1. P. 78-96.
11. Olson R. Houston, We Have a Narrative: Why Science Needs Story. Chicago : University of Chicago Press, 2015. 256 p.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт МАУП. URL: <http://maup.com.ua>
2. Three Minute Thesis (3MT) – міжнародний конкурс коротких наукових виступів. URL: <https://threeminutethesis.uq.edu.au>
3. TED – відеозаписи публічних виступів. URL: <https://www.ted.com>
4. Academic Phrasebank (University of Manchester). URL: <https://www.phrasebank.manchester.ac.uk>
5. APA PsycNet. URL: <https://psycnet.apa.org>
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>
7. Google Scholar. URL: <https://scholar.google.com>

ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

Кафедра психології

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА І ПУБЛІЧНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ»

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти. Спеціальність 053 Психологія. ОНП «Психологія». Вибіркова дисципліна (ВК4), 3 кредити ЄКТС / 90 год, III семестр, підсумковий контроль – залік.

1. Методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять

Практичні (семінарські) заняття (12 год.) мають характер риторичного практикуму. Вони спрямовані на відпрацювання вмінь готувати й виголошувати науковий виступ, працювати з голосом і тілом, створювати візуальні матеріали та взаємодіяти з аудиторією. Провідними формами роботи є риторичний аналіз зразкових виступів, вправи з техніки мовлення, виступи перед групою з відеозаписом і розбором, імпрровізаційні завдання, симуляція конференційної секції та публічного захисту, рольова гра «недоброзичливий опонент», взаємне оцінювання за рубриками.

Порядок підготовки до заняття: опрацювати конспект лекції та рекомендовані джерела; переглянути заданий відеозапис виступу з позначенням риторичних рішень; підготувати та прорепетирувати власний виступ у визначеному форматі й регламенті; за потреби підготувати візуальні матеріали.

Наскрізний принцип курсу: кожен здобувач виступає на більшості занять, а матеріалом виступів є власне дисертаційне дослідження. Одна й та сама доповідь послідовно переробляється під різні регламенти й аудиторії, що дає змогу побачити, як змінюється риторичне рішення при незмінному науковому змісті.

Критерії оцінювання роботи на занятті: якість риторичного аналізу; обґрунтованість композиції; зрозумілість, темп і виразність мовлення; доречність невербальних засобів і контакт із аудиторією; дотримання регламенту; відповідність візуальних матеріалів змісту; змістовність відповідей на запитання; конструктивність зворотного зв'язку колегам; **поступ від виступу до виступу.** Робота на заняттях разом із самостійною роботою оцінюється в межах до 40 балів за семестр.

Семінар 1 (Тема 1, 1 год.). Риторична ситуація наукового виступу

Питання для обговорення:

1. Предмет риторики; співвідношення риторики, логіки та стилістики.
2. Риторична ситуація: оратор, аудиторія, повідомлення, обставини, мета.
3. Етос, пафос і логос у науковому мовленні; специфіка наукового етосу.
4. Чим науковий виступ відрізняється від публіцистичного та навчального.

Практичні завдання:

1. Здійснити риторичний аналіз зразкового наукового виступу за наданою схемою.
2. Описати риторичну ситуацію найближчого власного виступу.
3. Сформулювати ключове повідомлення власного дослідження одним реченням.

Семінар 2 (Тема 2, 2 год.). Канони риторики в підготовці доповіді

Питання для обговорення:

1. Інвенція: добір матеріалу, топіка, відбір суттєвого.
2. Диспозиція: логіка розташування частин; правило сильної позиції.
3. Елокуція: словесне оформлення думки в науковому стилі.
4. Меморія та акція: способи запам'ятовування й підготовка до виголошення.

Практичні завдання:

1. Скласти топіку власного виступу: перелік можливих змістових ходів.

2. Розробити два варіанти диспозиції однієї доповіді та порівняти їх дієвість.
3. Підготувати опорний конспект виступу, придатний для виголошення без читання з аркуша.

Семінар 3 (Тема 3, 2 год.). Аудиторія та адаптація виступу

Питання для обговорення:

1. Типи аудиторій наукового виступу та їхні очікування.
2. Аналіз аудиторії: рівень обізнаності, інтерес, можливий опір.
3. Прийоми адаптації змісту без спрощення до спотворення.
4. Особливості онлайн-аудиторії та змішаних форматів.

Практичні завдання:

1. Виголосити версію доповіді на три хвилини для нефахової аудиторії.
2. Виголосити ту саму доповідь для фахової аудиторії та порівняти риторичні рішення.
3. Отримати й опрацювати зворотний зв'язок групи за оцінною рубрикою.

Семінар 4 (Тема 4, 1 год.). Композиція та виразність наукового мовлення

Питання для обговорення:

1. Зачин: способи привернути увагу без дешевих прийомів.
2. Формулювання тези та її утримання впродовж виступу.
3. Завершення: висновок, заклик, перспектива; типові помилки кінцівки.
4. Риторичні фігури й тропи в науковому мовленні: доречність і межі.

Практичні завдання:

1. Розробити три варіанти зачину для власної доповіді й обрати найдоречніший.
2. Переписати фрагмент виступу з підвищенням виразності без втрати точності.
3. Проаналізувати завершення двох зразкових виступів і визначити їхні сильні місця.

Семінар 5 (Тема 5, 2 год.). Техніка мовлення та невербальна поведінка

Питання для обговорення:

1. Дихання, голос, дикція: основи мовленнєвої техніки.
2. Темп, гучність, інтонація, логічний наголос і пауза як засоби впливу.
3. Невербальні засоби: погляд, жест, поза, рух; типові помилки.
4. Управління простором і роботою з технікою.

Практичні завдання:

1. Виконати комплекс вправ із дихання, артикуляції та інтонування.
2. Виголосити фрагмент доповіді з відеозаписом; проаналізувати темп, паузи та жестикуляцію.
3. Виконати імпровізаційну вправу: двоххвилинний виступ на задану тему без підготовки.

Семінар 6 (Тема 6, 2 год.). Візуальна риторика

Питання для обговорення:

1. Презентація як аргумент, а не конспект виступу.
2. Закономірності сприймання та когнітивне навантаження: наслідки для слайда.
3. Візуалізація даних у виступі; чесність графіки.
4. Науковий постер: композиція та супровідна розмова.

Практичні завдання:

1. Переробити перевантажений слайд за принципами когнітивного навантаження.
2. Підготувати серію з п'яти слайдів, що несуть аргумент, а не текст.
3. Представити постер і провести супровідну розмову з «відвідувачем».

Семінар 7 (Тема 7, 1 год.). Взаємодія з аудиторією

Питання для обговорення:

1. Структура відповіді на запитання; техніка уточнення.
2. Робота із запереченнями та критичними репліками.
3. Складні й недоброзичливі запитання: збереження позиції без конфлікту.
4. Регламент і дії в непередбачених ситуаціях (збій техніки, брак часу, мовчання зали).

Практичні завдання:

1. Взяти участь у рольовій грі «недоброзичливий опонент» у ролі доповідача.
2. Відпрацювати відповіді на запитання з банку складних запитань.
3. Виконати вправу на скорочення виступу вдвічі безпосередньо під час виголошення.

Семінар 8 (Тема 8, 1 год.). Публічний захист і етика публічного мовлення

Питання для обговорення:

1. Публічний захист дисертації як риторичний жанр: структура, очікування, ролі.
2. Ораторська тривога: природа, прояви, способи регуляції.
3. Етика публічного мовлення науковця; межа між переконливістю і маніпуляцією.
4. Виступи в медіа та перед широкою аудиторією: ризики й правила.

Практичні завдання:

1. Взяти участь у симуляції публічного захисту як доповідач та як член комісії.
2. Скласти індивідуальний план регуляції ораторської тривоги.
3. Захистити риторичне портфоліо та представити план риторичного розвитку.

2. Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів

Самостійна робота (54 год.) є основним обсягом навчального навантаження з дисципліни: саме в її межах готуються, репетируються й записуються виступи. Основні види: опрацювання джерел; перегляд і риторичний аналіз зразкових виступів; розроблення текстів і опорних конспектів доповідей; репетиції з хронометражем; самостійні вправи з техніки мовлення; підготовка презентацій і постера; відеозапис виступів і письмовий самоаналіз; підготовка до модульних контрольних робіт і заліку.

Тема	Зміст самостійної роботи	Год.	Форма контролю
Тема 1	Опрацювання джерел з теорії риторики; риторичний аналіз зразкового виступу. Етап 1 портфоліо.	7	Риторичний аналіз
Тема 2	Розроблення топіки, диспозиції та опорного конспекту власної доповіді. Етап 1 портфоліо.	7	План доповіді
Тема 3	Аналіз трьох цільових аудиторій; підготовка версій доповіді на 10 і 3 хвилини. Етап 1 портфоліо.	7	Тексти доповідей
Тема 4	Доопрацювання зачину, тези й завершення; робота над виразністю тексту. Етап 1 портфоліо.	7	Текст доповіді
Тема 5	Щоденні вправи з техніки мовлення; репетиції з хронометражем; відеозапис виступу. Етап 2 портфоліо.	7	Відеозапис
Тема 6	Розроблення презентації або постера; перевірка за принципами візуальної риторики. Етап 2 портфоліо.	7	Презентація, постер
Тема 7	Підготовка відповідей на банк складних запитань; репетиція блоку запитань.	6	Заготовки відповідей
Тема 8	Письмовий самоаналіз відеозапису; план риторичного розвитку; підготовка до симуляції захисту. Етап 2 портфоліо.	6	Захист портфоліо
Разом		54	

3. Методичні рекомендації до індивідуального риторичного портфоліо

Індивідуальне риторичне портфоліо є наскрізною роботою курсу. Мета – підготувати й виконати публічний виступ за матеріалами власного дисертаційного дослідження, а також

навчитися оцінювати власне мовлення та планувати його вдосконалення. Портфоліо виконується у два етапи (до 15 балів кожен, разом до 30 балів).

Етап 1. Риторична підготовка:

1. Письмовий риторичний аналіз зразкового наукового виступу: риторична ситуація, композиція, засоби впливу, робота з аудиторією, сильні та слабкі місця.
2. Аналіз трьох цільових аудиторій власного дослідження з визначенням очікувань і можливого опору.
3. Ключове повідомлення дослідження, сформульоване одним реченням.
4. Топіка виступу: перелік можливих змістових ходів і обґрунтування відібраних.
5. Розгорнутий план (диспозиція) доповіді з обґрунтуванням послідовності частин.
6. Повний текст доповіді на 10 хвилин із позначенням логічних наголосів, пауз та інтонаційних рішень.
7. Опорний конспект, придатний для виголошення без читання з аркуша.
8. Скорочена версія доповіді на 3 хвилини зі збереженням тези.

Етап 2. Виконання та рефлексія:

1. Відеозапис виголошеної десятихвилинної доповіді з дотриманням регламенту.
2. Презентація (до 10 слайдів) або науковий постер, узгоджені з виступом.
3. Обґрунтування візуальних рішень з покликанням на принципи візуальної риторики.
4. Письмовий самоаналіз відеозапису за оцінною рубрикою: композиція, мовлення, невербаліка, контакт з аудиторією, регламент.
5. Три виявлені проблеми власного виступу та конкретні способи їх усунення.
6. Заготовки відповідей на десять імовірних запитань до дослідження, зокрема складних.
7. Матеріали участі в симуляції публічного захисту: доповідь і відповіді на запитання комісії.
8. Індивідуальний план риторичного розвитку на наступний рік із зазначенням вправ і можливостей апробації.

Критерії оцінювання портфоліо (30 балів): якість риторичного аналізу (до 5); обґрунтованість композиції та адаптації до аудиторії (до 5); мовна виразність тексту й коректність скорочення без втрати тези (до 5); композиція, зрозумілість і виразність виконання, дотримання регламенту (до 5); якість візуальних матеріалів та їх узгодженість із виступом (до 5); якість відповідей на запитання, глибина самоаналізу й реалістичність плану розвитку (до 5).

4. Банк завдань для модульних контрольних робіт

Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі й охоплює матеріал відповідного змістового модуля. Кожен варіант формується з тестових завдань закритої форми, завдань на відповідність та відкритих (проблемних) завдань. Оцінювання здійснюється до 15 балів за кожен МКР.

Модульна контрольна робота 1 (змістовий модуль 1, теми 1-4)

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. Риторика як наука вивчає: а) правила правопису; б) закономірності побудови переконливого мовлення; в) історію мови; г) техніку звукозапису.
2. Риторична ситуація охоплює: а) лише текст виступу; б) оратора, аудиторію, повідомлення, обставини й мету; в) регламент; г) технічне обладнання.
3. Етос у класичній риторичній – це: а) емоційний вплив; б) довіра до оратора, його вірогідність в очах аудиторії; в) логічний доказ; г) стиль викладу.
4. Пафос означає: а) перебільшення; б) звернення до почуттів і цінностей аудиторії; в) структуру промови; г) запам'ятовування.
5. Логос – це: а) слово як таке; б) раціональна аргументація та доказовість; в) манера виголошення; г) жестикуляція.
6. Інвенція як канон риторики стосується: а) виголошення; б) пошуку й добору матеріалу та аргументів; в) запам'ятовування; г) оформлення слайдів.

7. Диспозиція – це: а) словесне оформлення; б) розташування частин промови; в) техніка дихання; г) аналіз аудиторії.
8. Елокуція стосується: а) добору матеріалу; б) словесного вираження думки, стилю; в) пам'яті; г) контакту з аудиторією.
9. Правило сильної позиції означає, що найважливіше доцільно розміщувати: а) у середині виступу; б) на початку та наприкінці; в) у додатках; г) у відповідях на запитання.
10. Адаптація виступу до нефахової аудиторії передбачає: а) вилучення висновків; б) заміну термінів поясненнями та добір прикладів без спотворення змісту; в) скорочення вдвічі; г) відмову від тези.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між каноном риторики (інвенція, диспозиція, елокуція, меморія, акція) та його змістом.
2. Установіть відповідність між способом впливу (етос, пафос, логос) та мовним засобом, яким він реалізується.
3. Установіть відповідність між типом аудиторії (фахова, міждисциплінарна, нефахова) та риторичною стратегією виступу.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Розкрийте зміст риторичної ситуації та поясніть її значення для підготовки наукового виступу.
2. Схарактеризуйте канони риторики та їх застосування до наукової доповіді.
3. Опишіть композицію наукової доповіді та вимоги до кожної її частини.
4. Запропонуйте три варіанти зачину для наведеної навчальної теми та обґрунтуйте вибір найдоречнішого.

Модульна контрольна робота 2 (змістовий модуль 2, теми 5-8)

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. Пауза в публічному мовленні виконує передусім функцію: а) заповнення часу; б) виділення думки та керування увагою аудиторії; в) відпочинку оратора; г) подовження виступу.
2. Оптимальний темп наукового виступу передбачає: а) якнайшвидше мовлення, щоб устигнути; б) темп, що дає змогу аудиторії засвоювати зміст, із варіюванням залежно від складності; в) сталу монотонність; г) уповільнення наприкінці.
3. Логічний наголос – це: а) гучність усього виступу; б) інтонаційне виділення ключового слова в реченні; в) наголос у слові; г) пауза.
4. Зоровий контакт із аудиторією: а) слід уникати; б) підтримує увагу та довіру, розподіляється по залу; в) спрямовується лише на керівника; г) замінюється поглядом на слайд.
5. Згідно з теорією когнітивного навантаження, слайд із великим обсягом тексту, який доповідач водночас зачитує: а) покращує запам'ятовування; б) перевантажує сприймання та погіршує засвоєння; в) не впливає; г) потрібен для конспекту.
6. Презентація в науковому виступі має передусім: а) дублювати текст доповіді; б) нести аргумент і показувати те, що складно описати словами; в) містити повний список джерел; г) прикрашати виступ.
7. Науковий постер призначений для: а) заміни статті; б) стислого візуального подання дослідження з подальшою супровідною розмовою; в) роздавального матеріалу; г) звіту.
8. Коректна відповідь на складне запитання передбачає: а) ігнорування; б) уточнення запитання, стислу відповідь по суті та визнання меж власної компетентності за потреби; в) зустрічну критику; г) повторення доповіді.
9. Ораторська тривога: а) свідчить про непрофесійність; б) є поширеним явищем, що піддається регуляції через підготовку, репетиції та техніки саморегуляції; в) не піддається впливу; г) зникає з досвідом автоматично.

10. Межа між переконливістю й маніпуляцією в науковому виступі пролягає там, де: а) оратор використовує приклади; б) риторичні засоби починають приховувати обмеження результату та спотворювати дані; в) виступ емоційний; г) використано візуальні матеріали.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між засобом техніки мовлення (пауза, логічний наголос, темп, гучність) та його риторичною функцією.
2. Установіть відповідність між типом запитання (уточнювальне, критичне, провокативне, нерелевантне) та стратегією відповіді.
3. Установіть відповідність між помилкою презентації (перевантажений текстом слайд, спотворена шкала, дрібний шрифт, надмір анімації) та її наслідком для сприймання.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Розкрийте засоби техніки мовлення та їх роль у публічному науковому виступі.
2. Схарактеризуйте принципи побудови презентації з урахуванням закономірностей сприймання.
3. Опишіть структуру відповіді на запитання та правила роботи із запереченнями.
4. Запропонуйте план підготовки до публічного захисту дисертації, зокрема заходи регуляції ораторської тривоги.

5. Перелік питань до заліку

1. Риторика як наука і мистецтво: предмет, історія, сучасний стан.
2. Риторична ситуація та її складники.
3. Етос, пафос і логос як способи впливу.
4. Специфіка наукового етосу; джерела довіри до доповідача.
5. Відмінності наукового, навчального та публіцистичного виступу.
6. Інвенція: добір матеріалу та топіка виступу.
7. Диспозиція: логіка розташування частин; правило сильної позиції.
8. Елокуція: словесне оформлення думки в науковому стилі.
9. Меморія: способи запам'ятовування та опорний конспект.
10. Акція як канон риторики.
11. Типи аудиторій наукового виступу та їхні очікування.
12. Аналіз аудиторії та прогнозування можливого опору.
13. Адаптація змісту виступу до нефахової аудиторії.
14. Особливості онлайн-виступу та змішаних форматів.
15. Композиція наукової доповіді: зачин, теза, основна частина, завершення.
16. Способи привернення уваги на початку виступу.
17. Формулювання та утримання тези впродовж виступу.
18. Завершення виступу: функції та типові помилки.
19. Риторичні фігури й тропи в науковому мовленні: доречність і межі.
20. Техніка мовлення: дихання, голос, дикція.
21. Темп, гучність та інтонація як засоби впливу.
22. Пауза і логічний наголос у публічному мовленні.
23. Невербальні засоби: погляд, жест, поза, рух.
24. Управління простором та роботою з технікою під час виступу.
25. Візуальна риторика: презентація як засіб аргументації.
26. Когнітивне навантаження та принципи побудови слайда.
27. Візуалізація даних у виступі; чесність графіки.
28. Науковий постер: композиція та супровідна розмова.
29. Типові помилки презентацій та їх наслідки.
30. Структура відповіді на запитання аудиторії.
31. Робота із запереченнями та критичними репліками.
32. Складні й недоброзичливі запитання: стратегії реагування.

33. Дотримання регламенту та дії в непередбачених ситуаціях.
34. Публічний захист дисертації як риторичний жанр.
35. Ролі учасників захисту та очікування щодо доповідача.
36. Ораторська тривога: природа, прояви, способи регуляції.
37. Підготовка та репетиція виступу: методика роботи.
38. Самоаналіз відеозапису власного виступу.
39. Етика публічного мовлення науковця; межа між переконливістю й маніпуляцією.
40. Виступи науковця в медіа та перед широкою аудиторією: ризики й правила.